

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Балабақшада ертегі арқылы бала тілін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
31.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/174139/

Умбеталиева Лайлим Маханбетовна

Лауазымы: Тәрбиеші

Атырау облысы, Атырау қаласы

25 “Еркемай” бөбекжай бақшасы

Кіріспе

Ертегілер – балалардың шығармашылық қиялын оятып, олардың тілін дамытуда маңызды құрал болып табылады. Ерте жастан балаға ертегі оқу немесе айту арқылы оның сөйлеу дағдылары мен тілдік түсінігі қалыптасады. Балабақшадағы тәрбиешілер ертегілерді тиімді пайдалана отырып, балалардың сөздік қорын байытып, тілін дамыта алады. Бұл мақалада балабақшада ертегі арқылы бала тілін дамытудың әдіс-тәсілдері мен маңыздылығы талқыланады.

1. Ерте жастан бастап ертегілер арқылы тіл дамыту

Ертегілер бала өміріне ерте араласып, оның тілдік дағдыларының негізін қалап, дамытуға үлкен ықпал етеді. Ертегілерді тыңдау және айтып беру арқылы бала сөздік қорын байытады, себебі ертегілерде жаңа сөздер, тіркестер мен сөйлем құрылымдары жиі кездеседі, олар баланың сөздік қорын кеңейтеді. Сонымен қатар, ертегі кейіпкерлерінің іс-әрекеттерін тыңдай отырып, балалар сөйлеу тілінің құрылымын меңгереді және сөйлемдерді дұрыс құрастыруды үйренеді, бұл олардың сөйлеу дағдыларын қалыптастырады. Ертегілердегі күрделі сөйлемдер мен грамматикалық құрылымдар баланың тілінде әртүрлі сөз таптарын дұрыс қолдануға үйретеді, бұл грамматикалық құрылымдарды меңгеруге көмектеседі. Ертегілердің ішіндегі оқиғалар мен кейіпкерлердің әрекеттерін тыңдай отырып, бала ойлаудың құрылымын, себеп-салдар байланыстарын түсініп, құрылымдық ойлау дағдыларын дамытады. Осылайша, ертегілер балалардың тілдік, танымдық және логикалық дағдыларын дамытуда

маңызды рөл атқарады.

2. Ерекше тыңдау қабілеттерін дамыту

Ертегі тыңдау балаға тыңдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Балалар ертегіні тыңдай отырып, назар аударуды үйренеді, себебі олар ертегінің сюжетінің маңызды жерлеріне зейін қойып, оқиғаның мәні мен детальдарын есте сақтау үшін зейіндерін шоғырландырады. Бұл дағды балалардың күнделікті өмірде де назар аударып, тыңдай алу қабілетін жақсартады. Сонымен қатар, ертегіні тыңдай отырып, бала мазмұнды түсінуді жақсартады. Ол оқиғаның басы, ортасы және соңының құрылымын түсініп, олардың арасындағы байланыстарды аңғарады, сол арқылы логикалық ойлау қабілеті дамиды.

Ертегі кейіпкерлерінің әрекеттері мен эмоцияларын түсіну арқылы бала эмоциялық интеллектін дамытады, өз эмоцияларына да назар аударады, осы арқылы өз сезімдерін сөзбен білдіруді үйренеді. Ертегілерде балалар әртүрлі сезімдерді, жағдайларды көріп, олардың себеп-салдар байланыстарын түсінуге көмектесетін өмірлік сабақтарды алады. Бұдан бөлек, ертегі кейіпкерлерімен бірге бала әділдік, достық, батырлық сияқты құндылықтарды түсініп, өз мінез-құлқын қалыптастыруда пайдалы тәжірибе алады.

3. Ертегіде түрлі кейіпкерлердің дауыстары мен әрекеттері арқылы тіл дамыту

Ертегіде түрлі кейіпкерлердің дауыстары мен әрекеттері кездеседі, бұл баланың дыбыс пен сөзді айыра білу қабілетін дамытады. Ертегілерде әр кейіпкердің дауысы өзіндік ерекшеліктерге ие болғандықтан, бала әртүрлі дыбыстарды тыңдай отырып, олардың арасындағы айырмашылықты түсініп, дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, ертегі кейіпкерлерін бейнелеу және олардың мінез-құлқын түсіну арқылы бала шығармашылық қабілеттерін арттырады. Бұл баланың өз ойын, сезімдерін сөзбен жеткізу қабілетін дамытып, көркем түрде өз идеяларын білдіруге мүмкіндік береді.

Ертегі кейіпкерлерінің эмоцияларына сәйкес дұрыс интонация мен сөйлеу ырғағын қолдану балаға сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Кейіпкерлердің ашулы, қуанышты, қайғылы дауыстарын тыңдап, бала сол эмоцияларға сай интонацияны қолдануды үйренеді. Бұл сөйлеу ырғағын меңгеруге, тілдің дыбыстық құрылымын дұрыс қолдануға көмектеседі, сондай-ақ балалардың эмоционалдық интеллектін дамытатын дағдыларды қалыптастырады. Ертегілер арқылы бала дыбыс, сөз, интонация мен шығармашылықты біріктіріп, өз тілдік дағдыларын жан-жақты дамытады.

4. Ертегілерді әртүрлі әдістермен қолдану

Ертегіні балаға тиімді түрде жеткізу үшін түрлі әдістер қолдануға болады. Олар:

- **Мәнерлеп оқу:**Тәрбиеші ертегіні мәнерлеп оқығанда, әр кейіпкердің дауысын бөлек-бөлек шығарып, дауыс ырғағын өзгертіп, мәтінді эмоциямен жеткізеді. Бұл әдіс баланың қызығушылығын арттырып, оның ертегінің мазмұнын түсінуіне көмектеседі. Мәнерлеп оқу балаға тыңдау дағдыларын дамытуға, тыңдаған материалды жақсы есте сақтауға, сонымен қатар оның сөздік қорын байытуға ықпал етеді. Баланың тыңдауға деген қабілеті артқан сайын, ол мәтіннің мазмұнын тереңірек түсініп, өз ойларын жүйелі түрде жеткізу дағдыларын да қалыптастырады.
- **Рөлдік ойындар:**Ертегі кейіпкерлерінің рөлдерін ойнау балаларға сөйлеу дағдыларын дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Олар әрбір кейіпкердің әрекеттерін, эмоцияларын бейнелеп, өздерінің шығармашылық қиялдарын іске қосады. Бұл процесс баланың сөйлеу тілін байытып, сөздік қорын кеңейтеді. Сонымен қатар, рөлдік ойындар баланың шығармашылық қабілеттерін шыңдайды, өз пікірін еркін айтуға үйретеді. Балалар рөлдерді орындау арқылы ертегілердің мазмұнын тереңірек түсініп, оның негізгі идеяларын өздерінің өмірінде қолдануға мүмкіндік алады.
- **Жұмбақтар мен сұрақтар:**Ертегіні оқып болған соң, балаға сұрақтар қою арқылы оның ойлау қабілетін арттыруға және ертегіден алған ақпаратты дұрыс түсінгенін тексеруге болады. Сұрақтар арқылы бала ертегінің мазмұнын есте сақтап, тереңірек ойлануға мәжбүр болады. Бұл тәсіл балалардың зейінін шоғырландырып, маңызды ақпаратты бөліп алып, оны талдауға көмектеседі. Сонымен қатар, жұмбақтар немесе ертегілерге негізделген сұрақтар баланың шығармашылық және логикалық ойлау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.
 - **Қосымша көрнекі құралдар:**Ертегіні сурет немесе бейнемазмұн арқылы көрсету балаға оқиғаға тереңірек енуіне және жаңа сөздер мен түсініктерді меңгеруіне көмектеседі. Көрнекі құралдар балалардың елестету қабілеттерін дамытады, олар ертегі әлемін көз алдына елестетіп, кейіпкерлердің іс-әрекеттерін нақтырақ түсінеді. Сонымен қатар, суреттер мен бейнемазмұнның көмегімен баланың сөйлеу дағдылары да дамиды, себебі олар визуалды ақпаратқа негізделген сұрақтарға жауап беріп, өз ойын нақты жеткізе алады. Мұндай тәсілдер баланың қиялын кеңейтіп, оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді.

5. Ерекше ертегілердің тілді дамытуға ықпалы

Балабақшадағы ертегілердің ішінен белгілі бір тақырыптардағы ертегілерді таңдап, балаға олардың мағынасын түсінуге көмек көрсету маңызды. Мысалы, **қазақтың халық ертегілері** балаға ұлттық мәдениетті таныстырып, оның тілін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл ертегілер арқылы бала қазақ халқының тарихы, салт-дәстүрлері мен құндылықтарын үйренеді. **Әлем халықтарының ертегілері** арқылы бала басқа

мәдениеттермен танысып, жаңа сөздер мен тіркестерді үйреніп, дүниетанымын кеңейтеді. Әртүрлі халықтардың ұқсас және айырмашылықтары бар ертегілері арқылы бала түрлі халықтардың өмірі мен ойлау жүйесін түсінуге мүмкіндік алады. **Заманауи ертегілер** қазіргі заманның маңызды тақырыптарын қамтып, балаға қызықты әрі пайдалы мазмұн ұсынады, сонымен қатар оның моральдық, әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Заманауи ертегілер баланың өзіне деген сенімділігін арттырып, заманауи өмірде кездесетін мәселелерді шешуге көмектеседі. Осылайша, әртүрлі ертегілерді таңдап, баланың тілін, ойлау қабілетін, эмоционалдық және мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға болады.

Қорытынды

Ертегілер баланың тілін дамытуда аса маңызды құрал болып табылады. Олар балаларға жаңа сөздер үйретіп, сөйлеу дағдыларын жетілдіріп, шығармашылық және логикалық ойлауындамытады. Балабақшада ертегілерді тиімді қолдану арқылы балалардың ақыл-ойын, тілін және эмоциялық интеллектін арттыруға болады. Сондықтан ертегі балабақша тәрбиешісінің баланың тілін дамытудағы басты құралдарының бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. **Меңжанова А. «Мектеп жасына дейінгі балалар жы көркем әдебиет арқылы тәрбиелеу/ методикалық құрал/ Алматы: Мектеп 1987. -119б.**
2. **Ж.Қ. Дүйсенова, Қ.Н. Нығметова «Балалар психологиясы» Алматы, 2012.**
3. **Интернет желісі**

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.